

Rapportage impact 2016

De Natuur en Milieufederaties

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	2
1. Inleiding	5
2. Impactdoelen.....	2
3. Werkwijze impactmeting.....	3
3.1 Theory of change	3
3.2 Scope	5
3.3 Aanpak	5
4. Activiteiten.....	6
5. Effecten.....	10
5.1 Versterken maatschappelijk middenveld	10
Casus: Het Natuerlik Ferskaat yn de streek – burgerinzet voor biodiversiteit	13
5.2 Versnellen duurzame bedrijfsvoering	15
5.3 Aanjagen beleidsvorming en uitvoering.....	16
5.4 Directe bijdrage aan duurzame samenleving	18

Managementsamenvatting

In het impactonderzoek is gekeken naar de meetbare resultaten en effecten (kwantitatief en kwalitatief) van de activiteiten van de Natuur en Milieufederaties (NMF's) in 2016. Door de aard van het werk, en de complexe netwerk omgeving, zijn successen afhankelijk van veel factoren. De gerealiseerde veranderingen op de hogere effecten zijn moeilijker direct toe te kennen aan de inspanningen van de NMF's. Dit impactonderzoek focust daarom op de directe effecten van de activiteiten. De NMF's dragen via diverse activiteiten bij aan mooie en duurzame provincies. Hieronder staan, puntsgewijs per categorie activiteiten, de impact van de NMF's.

1. Versterken maatschappelijk middenveld

De NMF's dragen bij aan een sterker maatschappelijk middenveld dat zich inzet voor natuur, milieu en een duurzame samenleving. Sterke (vrijwilligers) organisaties en initiatieven die in verbondenheid opereren kunnen samen meer resultaat bereiken voor een duurzame samenleving. De NMF's geven inhoudelijke, procesmatige en juridische ondersteuning aan hun lid-organisaties (lokale initiatieven en groepen) en bewoners. Vooral op de thema's duurzame energie en ruimtelijke ontwikkeling geven de federaties veel adviezen aan groepen bewoners en coöperaties. De NMF's hebben 1053 aangesloten groepen en initiatieven als achterban.

Doordat de NMF's het netwerk en de samenwerkingsmogelijkheden van lokale organisaties vergroot neemt de kans op toegang tot financiële middelen of (co-) financiering voor deze organisaties toe. Dit geeft

het maatschappelijke middenveld meer slagkracht, waardoor zij grotere en inhoudelijkere projecten kunnen realiseren en continuïteit binnen de organisatie kunnen waarborgen. Een voorbeeld van deze rol is uitgewerkt in de casus.

2. Versnellen duurzame bedrijfsvoering

De NMF's streven naar een duurzame samenleving waarin het sociale en economische domein verbonden zijn met het ecologische. Dit doen zij door hun netwerken beschikbaar te stellen en actief samenwerkingsverbanden op te zetten waarin bedrijven participeren. Zo verbinden zij partijen die samen grotere stappen kunnen zetten richting een nieuwe en duurzame economie. In 2016 jaar hebben 1903 bedrijven toegang gekregen tot een multistakeholder netwerk door bemiddeling en/of actieve begeleiding van de NMF's. Daarnaast faciliteren de federaties ook de onderlinge samenwerkingen tussen bedrijven, overheid en organisaties. Deze samenwerkingen maken dat bedrijven grotere stappen kunnen zetten richting een duurzamere bedrijfsvoering en bieden een platform om draagvlak te creëren en uit te breiden.

Natuur en Milieufederaties hebben:

- ▶ Aan **336** multistakeholder netwerken deelgenomen, waarvan zij **138** keer de initiatiefnemer of aanjager zijn
- ▶ **108** leernetwerken georganiseerd
- ▶ **1999** adviezen gegeven aan lokale en regionale organisaties

De NMF's adviseren bedrijven over hoe zij duurzaamheid in de praktijk kunnen brengen. Hierdoor worden duurzame bedrijfsprocessen eerder en sneller geïmplementeerd. In totaal hebben 172 bedrijven advies gekregen, en bij 82 bedrijven hebben de federaties substantieel bijgedragen aan het verduurzamen van één of meerdere bedrijfsprocessen.

Door deze activiteiten is meer kennisuitwisseling over natuur en milieu issues mogelijk geweest. Hiermee creëren de NMF's bewustwording over duurzaamheid en mogelijk ook de bereidheid voor duurzame verandering.

Natuur en Milieufederaties hebben mogelijk gemaakt dat:

- ▶ **1903** bedrijven toegang hebben tot een multistakeholdernetwerk
- ▶ **82** bedrijven zijn verduurzaamd

3. Aanjagen beleidsvorming en uitvoering

De NMF's behartigen de belangen van natuur en milieu in de provincies. Zij doen dit o.a. door het beïnvloeden van beleid van met name lokale en provinciale overheden, en door bij te dragen aan (de versnelling van) de uitvoering van dit beleid. Hierbij vertegenwoordigen zij lokale en regionale natuur en milieu organisaties. Op deze manier dragen de federaties bij aan beleid dat een duurzame samenleving bevordert. In het afgelopen jaar zijn de NMF's betrokken geweest bij 341 beleidsontwikkeling trajecten op met name lokaal en provinciaal niveau. In veel gevallen is tijdens het traject concreet advies gegeven over het te vormen beleid. In een deel van de trajecten is een zienswijze ingediend. Daarnaast spelen de federaties een belangrijke – aanjagende - rol bij de uitvoering van beleid. Door stakeholders bijeen te brengen om concrete plannen te maken voor de uitvoering van beleid dragen de NMF's bij aan de versnelling van beleidsimplementatie. Door deze activiteiten hebben de NMF's invloed op de beleidsont-

wikkeling op lokaal en provinciaal niveau en dragen de NMF's, samen met andere partijen, significant bij aan het vormen, versnellen en uitvoeren van beleid.

Natuur en Milieufederaties waren actief betrokken bij:

- ▶ **341** vertegenwoordigingen bij beleidsontwikkelingstrajecten, waarvan het advies voor **53%** substantieel is overgenomen
- ▶ **181** zienswijzen, waarvan **53%** voor een substantieel deel is overgenomen
- ▶ **145** concrete plannen voor beleidsuitvoering waarvan **62%** succesvol in de praktijk is gebracht

4. Directe bijdrage aan een duurzame samenleving

Naast het aanjagen, verbinden, versterken en versnellen van duurzaamheid voeren de NMF's eigen projecten en initiatieven uit om een bijdrage aan een duurzame samenleving. De federaties waren in 2016 in 124 projecten de initiatiefnemer/aanjager/katalysator (ook in de uitvoering) en in 174 projecten hadden de federaties een belangrijke rol (ook bij de uitvoering).

1 Inleiding

De Natuur en Milieufederaties streven naar mooie en duurzame provincies. Om inzicht te krijgen in de daadwerkelijke impact van hun werk verzamelen de NMF's jaarlijks gegevens over hun activiteiten, doelstelling en samenwerking. De systematiek waarmee de NMF's zicht krijgen op hun impact en daarop periodiek kunnen reflecteren en sturen is in 2015 ontwikkeld door Avance in samenwerking met stichting De Natuur en Milieufederaties.

In deze jaarrapportage komen de volgende zaken aan bod: in **hoofdstuk 2** staat een korte beschrijving van de NMF's en hun doelen en in **hoofdstuk 3** is de opzet van de impact meting toegelicht. De resultaten, verdeeld over activiteiten en effecten die daar uit ontstaan zijn in **hoofdstuk 4 en 5** beschreven.

In dit rapport zijn afkortingen voor de Natuur en Milieufederaties gebruikt. Hierbij zijn de 12 Natuur en Milieufederaties afgekort met NMF's en de stichting De Natuur en Milieufederaties afgekort met NMF.

2 Impactdoelen

De NMF's zetten zich in voor:

- ▶ Een samenleving die draait op schone energie met directe betrokkenheid van bewoners.
- ▶ Een samenleving die (nieuwe) natuur en landschap beschermt en ontwikkelt met directe betrokkenheid van bewoners.
- ▶ Een circulaire economie die de voetafdruk verkleint en waarin duurzame energie en voedsel voor iedereen betaalbaar is.

Meer duurzame energie en energiebesparing

De NMF's werken aan een Nederland dat draait op meer schone, lokale energie en zetten zich in voor energiebesparing bij huur- en koopwoningen. De NMF's hebben energieservicepunten die eerstelijns ondersteuning bieden aan lokale energie initiatieven. Deze energieservicepunten hebben de afgelopen jaren al meer dan 700 lokale energie initiatieven ondersteund met raad en daad. Op die manier kunnen de initiatieven sneller resultaten boeken voor energiebesparing en voor opwekking van decentrale schone energie.

Bescherming van natuur en landschap

Op regionaal en lokaal niveau beschermen de NMF's het typisch Nederlandse landschap van openheid, water en natuur door de ruimtelijke plannen van overheden te verbeteren, maar ook met eigen initiatieven. Zo stimuleren zij natuurontwikkeling op braakliggende bouwterreinen en werken zij aan een duurzame landbouw met een gezonde bodem en gesloten kringlopen.

Verkleinen van onze voetafdruk

De NMF's zetten zich in voor een circulaire economie die de voetafdruk per persoon verkleint en waarin duurzame energie en voedsel voor iedereen betaalbaar is. Per persoon hebben we op aarde ongeveer 4 voetbalvelden beschikbaar. De gemiddelde Nederlander gebruikt er wel 12¹. Met projecten, campagnes en lobby werken de NMF's eraan deze Nederlandse voetafdruk te verkleinen.

¹ Bron: Wereld Natuur Fonds

3 Werkwijze impactmeting

Dit hoofdstuk beschrijft de (verwachte) effecten waar NMF haar onderzoek op heeft gericht (3.1) en geeft de scope van het onderzoek aan (3.2).

Om de impact van de Natuur en Milieufederaties vast te stellen zijn op verschillende manieren data verzameld, hoe dit is aangepakt staat beschreven in paragraaf 3.3.

3.1 Theory of change

Als eerste stap in het impact onderzoek hebben de NMF's hun theory of change in kaart gebracht. Een theory of change geeft aan hoe de activiteiten van de NMF's leiden tot concrete resultaten en uiteindelijk tot gewenste veranderingen. Hieronder een voorbeeld van deze denkwijze;

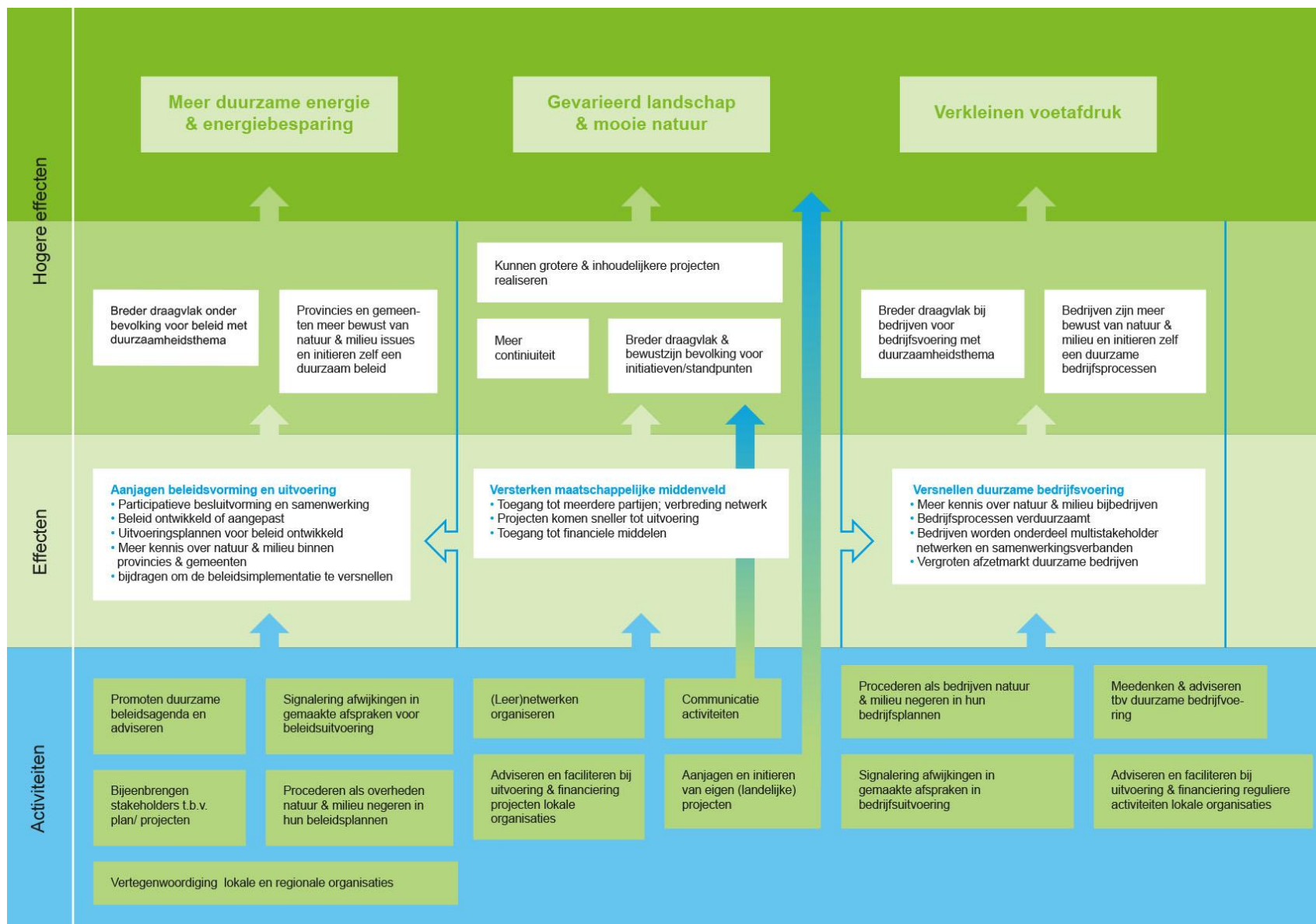
Figuur 1. Voorbeeld uit de 'theory of change' van de NMF

Uiteindelijk zijn in de theory of change van NMF vier categorieën bijdrages en bijbehorende effecten gedefinieerd:

1. aanjagen beleidsvorming en uitvoering;
2. versterken maatschappelijk middenveld;
3. versnellen duurzame bedrijfsvoering en
4. directe bijdrage aan duurzame samenleving.

Deze bijdrages dragen bij aan de uiteindelijke doelstellingen van de NMF's:

De theory of change, zoals weergegeven in figuur 2 hieronder, dient als basis voor het impact onderzoek.

Figuur 2. De theory of change van de Natuur en Milieufederaties

3.2 Scope

Binnen de overkoepelende Stichting De Natuur en Milieufederaties (de NMF) hebben de 12 provinciale Natuur en Milieufederaties hun samenwerking verankerd. Deze impactmeting beslaat de 12 individuele federaties; de specifieke meerwaarde van de overkoepelende stichting is in het kader van dit onderzoek niet onderzocht.

In de impactmeting onderscheiden we als belangrijkste stakeholders waar de NMF's mee samenwerken om hun doelstellingen te bereiken:

1. lokale en regionale overheden (beleidsvormers)
2. lokale en regionale natuur en milieu organisaties- en initiatieven en bewoners
3. bedrijven, zowel lokaal als regionaal

Daarnaast implementeren de NMF's ook eigen projecten, die direct een bijdrage leveren aan een duurzame samenleving. Ook deze projecten zijn onderdeel van de impact meting.

Deze rapportage beslaat de impact van de activiteiten in 2016.

3.3 Aanpak

Om de effecten op de geselecteerde stakeholders te meten is op drie manieren data verzameld:

1. Vragenlijst onder federaties

Aan de hand van een vragenlijst met indicatoren zijn de effecten van de activiteiten en de directe resultaten gemeten. De vragenlijst bevat kwantitatieve vragen (aantallen) en daarnaast ruimte om met voorbeelden de aantallen te illustreren en toe te lichten. De federaties hebben na raadpleging van eigen administratie en jaarverslagen deze data aangeleverd.

2. Enquête onder stakeholders

De samenwerking met externe partijen is gemeten via een vragenlijst die in samenwerking met Avance is opgesteld. Iedere federatie heeft gegevens aangeleverd van samenwerking-partners verdeeld over de 3 stakeholders die we in de impactmeting onderscheiden. De enquête is door 25 deelnemers ingevuld.

3. Kwalitatieve interviews

Om inzicht te krijgen in de gerealiseerde impact hebben is een casus uitgewerkt via kwalitatieve interviews. De casus valt binnen een van de vier hoofdeffecten uit de impact map. De interviews en verwerking van de resultaten is gedaan door Avance.

4 Activiteiten

Dit hoofdstuk geeft aan de hand van de impact map een korte omschrijving van de activiteiten die de NMF's ondernemen om hun impactdoelen te bereiken.

Uit de enquête onder stakeholders blijkt dat de federaties vaak meerjarige samenwerkingen aan gaan (meestal 2-5 jaar). Onderstaand overzicht geeft de belangrijkste activiteiten weer die de natuur en milieufederaties in de samenwerking uitvoeren.

Activiteit	Percentage genoemd	Aantal
Ondersteunen en/of versterken van een lokaal initiatief	60 %	15
Advisering	56 %	14
Lobby en/of beleidsbeïnvloeding op een thema	48 %	12
Partijen met elkaar in contact brengen	48 %	12
Kennisoverdracht	48 %	12
Organiseren van bijeenkomsten	32 %	8
Communicatie/campagne en publiciteit	20 %	5
Organisatie duurzamer maken	12 %	3
Anders, nl: onderzoek	4 %	1

Respondenten noemen als toelichting op de activiteit die de federatie heeft uitgevoerd vaak:

- ▶ het organiseren van bijeenkomsten (debat, workshops, symposia);
- ▶ het bijeenbrengen van partijen;
- ▶ adviseren en meeschrijven in de planfase (visievorming, projectplannen, zienswijzen);
- ▶ lobby en meedenken (beleidsbeïnvloeding);
- ▶ aanjagen en communicatie (campagne, website).

1. Versterken maatschappelijk middenveld

Vertegenwoordiging lokale en regionale organisaties

De NMF's verbinden hun provinciale en landelijke netwerk van politiek en bedrijven met de haarvaten van de samenleving in buurten, wijken en regio's. Het betrekken van de eigen achterban bij beleidsontwikkeling is een wezenlijk kenmerk van de NMF's. Door de lokale organisaties actief te raadplegen weten de NMF's wat er speelt op het lokale niveau en kunnen zij als belangenbehartiger functioneren van deze groepen richting de politiek en het bedrijfsleven.

Natuur en Milieufederaties hebben:

- ▶ **306** lokale en regionale organisaties vertegenwoordigd bij beleidsontwikkelings-trajecten en
- ▶ waarvan **127** organisaties bij beleidsuitvoering.

Voorbeeld van deze rol:

De mestdialoog in Brabant: De rol van de Brabantse milieufederatie hierin was vooral om de inbreng van allerlei lokale groepen op provinciaal niveau te bewerkstelligen om zo een grotere impact te hebben op de besluitvorming in Brabant. Zo is het begrip Staldering tot stand gekomen (er mag geen stal meer bij tenzij er eentje wordt afgebroken).

(Leer)netwerken organiseren

Met het bijeenbrengen van betrokkenen en geïnteresseerden op een onderwerp stimuleren de NMF's kennisuitwisseling en verbinden zij partijen met elkaar. Concrete leernetwerken worden met name georganiseerd op de thema's duurzame energie en energiebesparing en ruimtelijke ordening.

Natuur en Milieufederaties hebben:

- ▶ **108** leernetwerken georganiseerd, waar **2830** organisaties aan hebben deelgenomen.

Adviseren en faciliteren bij uitvoering & financiering activiteiten lokale organisaties

De NMF's bieden lokale organisaties en initiatieven ondersteuning op proces en inhoud door te adviseren en te faciliteren. Dit doen zij voor concrete projecten en reguliere activiteiten van deze partijen. Door het netwerk en de ondersteuning van de NMF's kunnen organisaties en vrijwilligersgroepen een professionaliseringslag maken bij de uitvoering van activiteiten en projecten. Hierdoor kan de kans op toegang tot financiële middelen of (co-) financiering toenemen. Voor reguliere activiteiten geven de NMF's vaak advies op het gebied van energie (door de Servicepunten Energie van de NMF's) of ruimtelijke ordening (adviespunt Ruimte).

Natuur en Milieufederaties hebben:

- ▶ **1999** adviezen gegeven voor activiteiten aan lokale organisaties en burgers.

2. Versnellen duurzame bedrijfsvoering

Meedenken & adviseren t.b.v. duurzame bedrijfsvoering

De NMF's richten zich de laatste jaren meer en meer op het verduurzamen van het bedrijfsleven. Met concrete projecten en activiteiten nodigen zij bedrijven uit om bedrijfsvoering of bedrijfsprocessen duurzamer te maken.

Natuur en Milieufederaties hebben:

- ▶ **172** bedrijven geadviseerd over duurzame bedrijfsvoering.

Voorbeeld van deze rol:

De Zuid-Hollandse federatie heeft ervoor gezorgd dat energiebesparing core business is bij 5 chemische bedrijven in de Rotterdamse haven.

3. Aanjagen beleidsvorming- en uitvoering

Promoten duurzame beleidsagenda en adviseren

De NMF's behartigen de belangen van natuur en milieu in de provincies met een kritisch constructieve opstelling in lobby en onderhandeling. De NMF's worden de laatste jaren vaker actief betrokken aan de voorkant van de beleidsontwikkeling trajecten. Zij adviseren overheden bij de vorming van beleid waardoor het 'repareren' van beleid achteraf (door b.v. een zienswijze in te dienen) minder vaak voor zal komen.

Om de keuzes van overheden en het bedrijfsleven te beïnvloeden, agenderen de NMF's ook zelf thema's en creëren daar draagvlak voor bij de betrokken partijen. De activiteiten van de NMF's richten zich op het provinciale en gemeentelijke niveau. Daarnaast spannen de NMF's zich ook in om op landelijk niveau de politieke keuzes te beïnvloeden. In dit laatste geval wordt er vaak samenwerking gezocht met landelijke collega-organisaties (zoals Natuur & Milieu). In deze impactmeting is gemeten hoeveel adviezen de federaties gegeven hebben aan de voorkant van beleidsontwikkelings-trajecten.

Natuur en Milieufederaties hebben:

- ▶ Bij **341** lokale, regionale en landelijke beleidsontwikkeling trajecten adviezen gegeven.

Zienswijzen indienen als overheden of bedrijven natuur & milieu onvoldoende meenemen in hun beleidsplannen

Indien de activiteiten van de NMF's aan de voorkant van beleidsontwikkelingstrajecten te weinig hebben opgeleverd, opereren de NMF's als tegenkracht voor overheden. Het indienen van een zienswijze is dan een manier om alsnog inspraak te hebben op de plannen van de lokale en provinciale overheid en is een eerste stap in een eventuele juridische procedure.

Natuur en Milieufederaties hebben:

- ▶ **181** zienswijzen ingediend bij lokale, regionale en landelijke beleidsontwikkelings-trajecten
- ▶ In **53%** is een substantieel deel van het advies overgenomen

Bijeenbrengen stakeholders ter bevordering van een plan of projecten

De NMF's zijn netwerkorganisaties met een uitgebreid netwerk op het niveau van overheden, collega-organisaties, bedrijfsleven en actieve bewoners in de provincies. De NMF's verbinden deze partijen om concrete uitvoeringsplannen op het gebied van duurzaamheid te maken. Deze uitvoeringsplannen worden vaak op verzoek van, of in samenwerking met, provinciale overheden ontwikkeld.

Natuur en Milieufederaties hebben:

- ▶ **145** concrete uitvoeringsplannen gemaakt
- ▶ Aan **336** multistakeholder netwerken deelgenomen, waarvan zij **138** keer de initiatiefnemer of aanjager zijn.

Voorbeeld van deze rol:

Gelderse Natuur en Milieufederatie:
In het actieplan Akker en weidevogels hebben we samen met de Agrarische natuurverenigingen (collectieven) LTO en Landschapsbeheer Gelderland opgetrokken. Dankzij ons initiatief is er 1,1 miljoen euro extra vanuit de provincie gekomen voor akker- en weidevogelbeheer.

Aanjagen en initiëren van eigen (landelijke) projecten

Naast het ondersteunen van de achterban, het beïnvloeden van beleid en het aanjagen van een duurzaam bedrijfsleven, ontwikkelen de NMF's ook eigen campagnes en projecten om concrete stappen te zetten naar een duurzamer Nederland.

Zo organiseren de NMF's de landelijke publiekscampagne de [Nacht van de Nacht](#). Ook op provinciaal niveau worden diverse publiekscampagnes georganiseerd zoals de <http://gezondoppad.nl/> campagne in Utrecht. Doel van deze campagnes is om een breed publiek op een aansprekende manier kennis te laten maken met duurzaamheid.

Natuur en Milieufederaties hebben:

- ▶ actief betrokken bij **174** projecten in opzet en uitvoering;
- ▶ bij **124** projecten zowel initiatiefnemer als aanjager.

4. Communicatie activiteiten

Alle NMF's hebben een professioneel communicatiebeleid; waarbij websites, nieuwsbrieven en social media ingezet worden om de doelgroepen te bereiken. De NMF's richten zich met name op regionale media. Zo'n 1 tot 2 keer per week verschijnen de NMF's in elke provincie in een regionale (digitale)krant, op regionale radio of tv.

Natuur en Milieufederaties hebben in 2016:

- ▶ **78.678** relaties
- ▶ **1053** aangesloten groepen en organisaties
- ▶ **39.954** nieuwsbriefabonnees
- ▶ **636.661** bezoeken per jaar op de websites

5 Effecten

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste effecten beschreven die de NMF heeft op haar stakeholders. 5.1. bespreekt de effecten voor het maatschappelijk middenveld, 5.2 de bijdrages die NMF geleverd heeft aan de verduurzaming van bedrijven, vervolgens (5.3) op het gebied van beleidsvorming- en uitvoering. Tenslotte beschrijft paragraaf 5.4 de effecten van de landelijke en regionale projecten die NMF uitvoert.

Rol federatie	Gemiddeld rapportcijfer	N.v.t.
Als samenwerkingspartner	8,04	4,17%
Het behartigen van de belangen van natuur, landschap en milieu	7,91	0,00%
Als meedenker/adviseur	7,62	12,50%
Als vertegenwoordiger van organisaties en burgers	7,61	4,17%
Het bijeenbrengen en verbinden van partijen en stakeholders	7,52	4,17%
Het leveren van inhoudelijke kennis	7,48	4,17%
Het faciliteren van de uitvoering en/of financiering	6,24	8,70%

Op de vraag "In hoeverre hebben de activiteiten van de milieufederatie bijgedragen aan onderstaande onderdelen binnen uw bedrijven/organisatie" noemen stakeholders met name de rol van federaties als verbinder in kennisnetwerken, draagvlak vergroten, het ontwikkelen van uitvoeringsplannen voor duurzaam beleid en het verduurzamen van beleid. De rol in het vergroten van de afzetmarkt voor duurzame producten wordt minder vaak genoemd.

De hoogste waardering hebben stakeholders voor de federaties in hun rol als samenwerkingspartner; hierop geven zij de federaties een mooie acht. Ook de belangenbehartigersrol van natuur en milieu, de rol van meedenker/adviseur, vertegenwoordiger van organisaties en burgers en het bijeenbrengen van partijen krijgen een ruime 7,5. De inhoudelijke kennis van de federaties wordt goed gewaardeerd. In het faciliteren van de uitvoering en/of financiering kunnen de federaties nog verbeteren.

5.1 Versterken maatschappelijk middenveld

De NMF's hebben zichzelf als doel gesteld bij te dragen aan een sterk maatschappelijk middenveld dat zich inzet voor natuur, milieu en een duurzame samenleving. Sterke (vrijwilligers)organisaties en initiatieven die in verbondenheid opereren kunnen samen meer resultaat bereiken voor een duurzame samenleving.

Voorbeeld van deze rol:

In Overijssel zijn met de Groene Loper activiteiten in 3 grote steden bijna 200 nieuwe groene initiatieven ondersteund, geholpen bij opstart en netwerk opbouw.

Doelstelling is om de slagkracht van lokale en regionale initiatieven en organisaties te vergroten, de kwaliteit van de inbreng in lokale of regionale politiek te verbeteren en organisaties te equiperen om mee te kunnen doen in lokale planvorming voor ruimte, leefomgeving en natuur. De NMF's geven inhoudelijke, procesmatige en juridische ondersteuning aan hun lid organisaties (lokale initiatieven en groepen).

Op de vraag in de enquête onder externen 'Als u terugkijkt op de samenwerking met de federatie, waar zit volgens u de meeste toegevoegde waarde van deze samenwerking voor uw organisatie?' wordt veelal het netwerk en de kennis van de NMF's genoemd en de rol die de federaties hebben in het verbinden van de partijen.

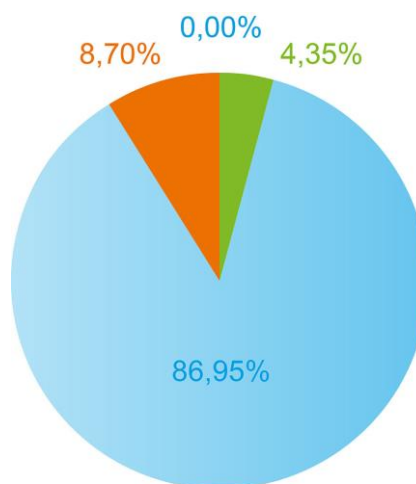
De NMF beogen met het versterken van het maatschappelijk middenveld drie soorten effecten. Deze zijn hieronder beschreven op basis van casuïstiek en de enquête onder externen.

1. Netwerkfunctie

De federaties vervullen een netwerk functie en brengen lokale organisaties met elkaar in contact. Binnen deze netwerken faciliteert de NMF gezamenlijke standpuntbepaling, kennisuitwisseling, subsidiemogelijkheden en inbreng richting provinciale of landelijke beleidsniveaus. Dit geeft organisaties en initiatieven een platform voor uitwisseling, vereniging en toegang tot financiering.

Uit de enquête onder externen blijkt dat deze rol van de federaties wordt gewaardeerd: bijna 87% geeft aan het hier (helemaal) mee eens te zijn.

Het aansluiten van uw organisatie bij een (leer)netwerk en samenwerkingspartners.

- (helemaal) mee eens
- Neutraal
- (helemaal) niet mee eens
- N.v.t.

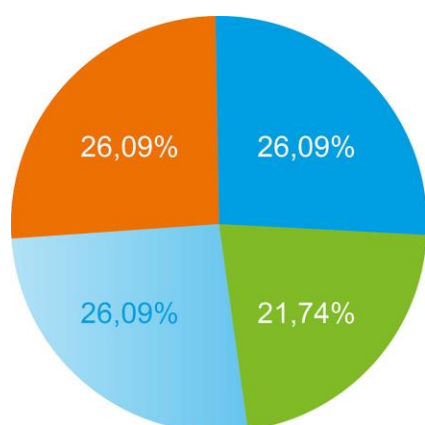
2. Regionaal bereik en ervaring

Daarnaast hebben de NMF's een groot regionaal bereik en ervaring met (publieks-) campagnes. De ondersteuning die de federaties bieden bij communicatie activiteiten draagt bij aan het vergroten van het draagvlak.

3. Toegang tot (co-) financiering

Doordat de NMF's het netwerk en de samenwerkingsmogelijkheden van lokale organisaties vergroten neemt ook toegang tot financiële middelen of (co-) financiering toe. Dit geeft het maatschappelijke middenveld meer slagkracht. Zij kunnen hiermee grotere en inhoudelijkere projecten realiseren en continuïteit van de organisatie waarborgen. Uit de enquête blijkt dat de federaties in deze rol nog kunnen groeien; 48% geeft aan het hier (helemaal) mee eens tot neutraal te zijn.

Het realiseren van betere toegang tot fondsen/subsidies/grotere projecten.

- (helemaal) mee eens
- Neutraal
- (helemaal) niet mee eens
- N.v.t.

Casus: Het Natuerlik Ferskaat yn de streek

burgerinzet voor biodiversiteit

De biodiversiteit is de afgelopen eeuw sterk afgenomen in Friesland.

De Friese Milieu Federatie (FMF) initieerde daarom in januari 2016 samen met Landschapsbeheer Friesland (LBF) “Natuerlik Ferskaat yn de streek”.

Dit project richt zich op het aanwakkeren en ondersteunen van burgerinitiatieven die werken aan het verhogen van de biodiversiteit.

Speciaal aan dit project is dat het inzet op verandering van onderaf, waardoor er draagvlak wordt gecreëerd. In Friesland gaat het werken aan het verhogen van de biodiversiteit gepaard met spanning tussen bewoners en boeren, waardoor het creëren van draagvlak en begrip essentieel is. Deze spanning komt voort uit “landschapspijn”: Bewoners zien dat hun omgeving verandert door steeds grootschaligere landbouw. Boeren zien weinig alternatieven voor intensieve landbouw, omdat zij druk voelen vanuit de markt om op grote schaal landbouw uit te oefenen.

FMF en LBF benaderden in de ontwikkelfase van het project dorpen waarvan bekend was dat ze al betrokken zijn bij het verhogen van de biodiversiteit. De organisaties hielden in 12 dorpen bijeenkomsten met 5 tot 10 bewoners, boeren en andere geïnteresseerden. Er werd tijdens die bijeenkomsten gebrainstormd over ideeën voor projecten. FMF en LBF organiseerden vervolgens een tweede sessie, ditmaal op centraal niveau. Daar werken deelnemers de ideeën uit tot wensbeelden van hoe de leefomgeving van een aantal bedreigde soorten eruit zou moeten zien. Dit resulteerde in een rapport waarin de wensbeelden en vier project ideeën. Bijvoorbeeld, één idee richt zich op het creëren van een goede leefomgeving voor bijen en vlinders in bermen, door het inzaaien van kruidenmengsels. Dit wordt aangevuld met een publiekscampagne over hoe bepaalde vegetatie bijdraagt aan biodiversiteit.

Dit rapport slaat de brug naar de volgende fase in het project: het uitvoeren van de projectideeën. Op basis van de verslaglegging van de projectideeën schrijven FMF en LBF nu een aanvraag voor de Europese subsidie LEADER. De aanvraag zal naar verwachting in de loop van 2017 worden ingediend.

Jan Piet de Boer van LBF en deelnemer Jeroen Breidenbach van initiatief het Leeuwarderbos lichten de rol en bijdrage van FWF bij het project Natuerlik Ferskaat yn de streek toe.

De bijdrage van de Friese Milieu Federatie

De FMF en LBF voeren het project uit als gelijke partners die allebei de helft van het project uitvoeren. De organisaties hebben elk de helft van de dorpen begeleid bij het uitwerken van projectideeën. Deelnemer Jeroen Breidenbach van het Leeuwarderbos gaf aan: “de organisaties treden als één geheel naar buiten. Ze zijn in praktijk erg betrokken doordat ze het project uitvoeren.” De FMF is, in tegenstelling tot LBF, geen uitvoerende organisatie. Het is dus ongewoon dat de FMF in dit project de helft van de uitvoerende taken ook op zich heeft genomen.

De uitwisseling tussen de verschillende expertise van beide partijen was belangrijk voor het resultaat. LBF is gespecialiseerd in praktijkkennis en heeft een sterk netwerk op lokaal niveau. Jan Piet de Boer van LBF geeft aan dat de FMF vooral sterk is in het ontwikkelen van nieuwe benaderingen voor projectimplementatie en het communiceren hierover richting belanghebbenden. De FMF speelde daarom een grotere rol in de ontwikkelfase en het uitwerken van de benadering voor het betrekken van bewoners bij het project.

Het resultaat

Natuerlik Ferskaat yn de streek is in volle gang, maar de aanpak van burgerinzet heeft tot nu toe al resultaten behaald:

- De aanpak geeft een voedzame bodem voor het uitvoeren van de projectideeën en activeert burgers. De bijeenkomsten op lokaal niveau hebben hier een belangrijke bijdrage aan geleverd. FMF en LBF ontvingen veel enthousiaste reacties tijdens en na de bijeenkomsten. De organisaties zagen dat de deelnemers geïnspireerd raakten door de bijeenkomsten. Een aantal dorpen wil graag snel aan de slag gaan. Deelnemer Jeroen Breidenbach: *“Wij zijn burgers met initiatieven en worden geënthousiasmeerd door wat we doen. We worden nog enthousiaster als we ondersteund worden.”*
- Het Natuerlik Ferskaat helpt de kleine initiatieven toegang te krijgen tot financiering. Dit is belangrijk, want fondsen geven vaak de voorkeur aan grote projecten. Hierdoor kan het voor kleine projecten lastig zijn om financiering te vinden. FMF en LBF hebben gezorgd voor de clustering van de projectideeën voor de subsidieaanvraag, waardoor zij de schaal van de projecten hebben vergroot. De verwachting is dat een redelijk deel van deze projecten uitgevoerd zal worden met behulp van deze financiering.
- De bijeenkomsten op dorpsniveau hebben bijgedragen aan dialoog over biodiversiteit en het delen van perspectieven. Jan Piet de Boer van LBF gaf aan: *“Tijdens de bijeenkomsten kwam ook wel de pijn die in dorpen zit naar voren. Bewoners missen iets, want door de intensivering in de landbouw is de omgeving veranderd. De boeren gaven aan dat zij ook hun best doen, maar geen waardering krijgen voor wat ze wel proberen.”* Daarnaast hoorden de projectleiders van sommige boeren dat zij bereid zijn om mee te werken aan projecten. Het betrekken van de boeren bij de dialoog draagt bij aan het verminderen van spanning tussen boeren en bewoners, wederzijds begrip, meer draagvlak voor biodiversiteit bij verschillende partijen en betrokkenheid van boeren en burgers.

Wat maakt de FMF belangrijk?

De partners geven aan dat FMF een belangrijke rol speelt als verbinder en netwerkorganisatie. Jeroen Breidenbach: *“Ze zijn echt de bruggenbouwer, ze brengen mensen samen en zoeken manieren om je project te versterken.”* De rol als netwerkorganisatie heeft FMF onder andere ingezet bij het verbinden van de initiatieven aan elkaar en aan andere organisaties, zoals subsidieverstrekkers. Omdat initiatieven (meestal) een lokaal netwerk hebben, kan FMF de initiatieven goed helpen bredere ondersteuning te vinden en zo hun doelen beter te bereiken. *“Het zou goed zijn als het lukt om de losse projecten als één geheel in te dienen, met de FMF erachter. Op die manier kan je veel meer bereiken.”* (Jeroen Breidenbach, Leeuwarderbos) Daarnaast levert FMF volgens partner LBF een belangrijke bijdrage door een wetenschappelijke benadering in te brengen. De wetenschappelijke benadering was bijvoorbeeld belangrijk bij het schrijven van het rapport over de projectideeën. Daarnaast geeft Jan Piet de Boer van LBF aan dat FMF sterk is in het communiceren over het project.

5.2 Versnellen duurzame bedrijfsvoering

De Natuur en Milieufederaties willen bijdragen aan een duurzamere samenleving, waarin het sociale en economische domein verbonden zijn met het ecologische ('people, planet, profit').

Dit doen zij in de eerste plaats door hun netwerken beschikbaar te stellen en actief samenwerkingsverbanden op te zetten. Zo verbinden de NMF's partijen die samen grotere stappen kunnen zetten richting een nieuwe en duurzame economie.

Daarnaast denken de NMF's actief mee en adviseren zij waar mogelijk bij concrete vraagstukken over duurzame bedrijfsprocessen. De 'koploperbedrijven' vervullen een voorbeeldfunctie: zij laten zien hoe verduurzaming vorm kan worden gegeven. De NMF's organiseren uitwisseling of werkbezoeken bij deze koploperbedrijven. De federaties dragen hiermee bij aan een breder draagvlak en meer kennis ten aanzien van duurzame bedrijfsprocessen bij een bredere groep bedrijven.

Voorbeeld van deze rol:

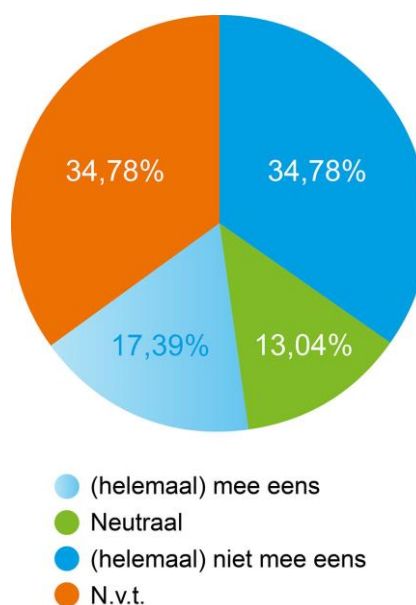
In Zwolle hebben Natuur en Milieu Overijssel, RVO/DuurzaamDoor, Wehkamp, lokale natuur- en milieuoorganisaties en de ondernemersvereniging een vitaal samenwerkingsproces geïnitieerd om op bedrijvenpark Hessenport veel ruimte te geven aan groen, natuur en biodiversiteit.

Natuur- en Milieufederaties hebben mogelijk gemaakt dat:

- ▶ 1903 bedrijven toegang hebben tot een multistakeholdernetwerk
- ▶ 82 bedrijven zijn verduurzaamd

De NMF's hebben de ambitie om het bedrijfsleven verder te helpen verduurzamen. Een van de manieren is om bij te dragen aan het vergroten van de afzetmarkt voor duurzame producten. Uit de enquête blijkt dat de federaties hier nog in kunnen groeien.

Het vergroten van de afzetmarkt voor duurzame producten.

Multistakeholder netwerken & samenwerkingen

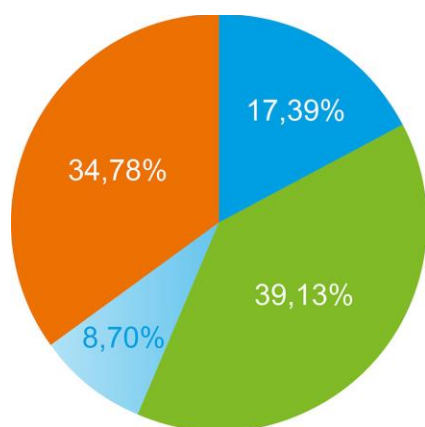
In het afgelopen jaar hebben 1903 bedrijven toegang gekregen tot een multistakeholder netwerk door bemiddeling en/of actieve begeleiding van de NMF's. Met name de federaties in Zuid-Holland, Overijssel en Utrecht hebben veel bedrijven toegang gegeven tot een nieuw netwerk. Hierdoor heeft er kennisuitwisseling over natuur en milieu issues plaatsgevonden en is naar alle waarschijnlijkheid bewustwording over duurzaamheid en het draagvlak voor duurzame oplossingen vergroot.

Naast de toegang tot netwerken faciliteren de NMF's hiermee ook samenwerkingen tussen bedrijven, overheid en organisaties, zodat bedrijven grotere stappen kunnen zetten richting een duurzamere bedrijfsvoering.

Advisering duurzame bedrijfsprocessen

De NMF's adviseren bedrijven over hoe zij duurzaamheid in de praktijk kunnen brengen. Hierdoor worden duurzame bedrijfsprocessen eerder en sneller geïmplementeerd. 172 bedrijven hebben advies gekregen, en bij 82 bedrijven hebben de NMF's substantieel bijgedragen aan het verduurzamen van één of meerdere bedrijfsprocessen. Uit de enquête blijkt dat deze rol door de federaties nog niet vaak wordt vervuld. De ambitie van de federaties voor de komende jaren is om hier meer activiteiten op te ontplooiën

Het verduurzamen van bedrijfsprocessen.

- (helemaal) mee eens
- Neutraal
- (helemaal) niet mee eens
- N.v.t.

5.3 Aanjagen beleidsvorming en uitvoering

De NMF's behartigen de belangen van natuur en milieu in de provincies. Zij doen dit onder andere door beïnvloeden van beleid van met name lokale en provinciale overheden, en door bij te dragen aan (de versnelling van) de uitvoering van dit beleid. Hierbij vertegenwoordigen zij lokale en regionale natuur en milieu organisaties. Op deze manier dragen de federaties bij aan beleid dat bijdraagt aan een duurzame samenleving.

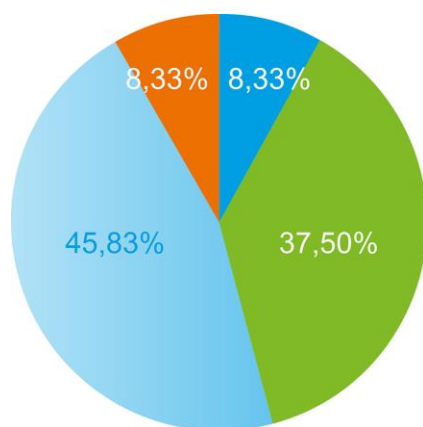
Dit doen de NMF's - in toenemende mate - door betrokken te zijn aan de voorkant van beleid: de ontwikkeling van nieuw beleid dat bijdraagt aan duurzame energie, circulaire economie en bescherming van natuur en landschap.

Natuur en Milieufederaties waren actief betrokken bij:

- ▶ **341** beleidsontwikkeling trajecten , waarvan **53%** van de adviezen voor een substantieel deel is overgenomen
- ▶ **306** vertegenwoordigingen bij beleidsontwikkeling trajecten
- ▶ **181** zienswijzen, waarvan **53%** voor een substantieel deel is overgenomen
- ▶ **145** concrete plannen voor beleidsuitvoering waarvan **62%** succesvol in de praktijk is gebracht

Uit de enquête blijkt dat de rol van de federaties wordt herkend; ruim 45% van de stakeholders geeft aan dat de federaties hebben bijgedragen aan verduurzaming van beleid/meer aandacht voor natuur en milieu in beleidsplannen.

Verduurzaming van beleid/meer aandacht voor natuur en milieu in beleidsplannen.

- (helemaal) mee eens
- Neutraal
- (helemaal) niet mee eens
- N.v.t.

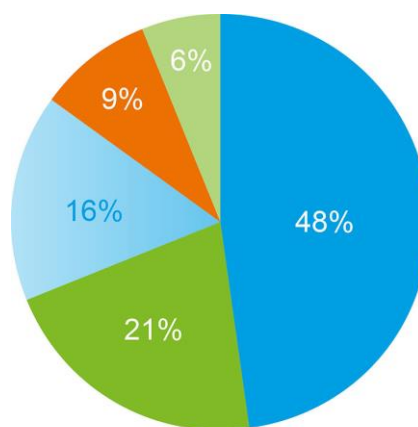
Bijdrage van de NMF's aan beleidsvorming

De NMF's nemen actief deel aan beleidsontwikkeling trajecten. In veel gevallen is tijdens het traject concreet advies gegeven over het te vormen beleid. In een deel van de trajecten is een zienswijze ingediend. Dit is de eerste stap richting een formele juridische procedure over een beleidsvoornemen. Tijdens het impact onderzoek is onderzocht bij hoe veel beleidsontwikkeling trajecten de federaties advies hebben uitgebracht, hoe veel zienswijzen zijn ingediend en in welke mate deze adviezen en zienswijzen substantieel zijn overgenomen in de beleidsvorming.

De NMF's hebben in 341 beleidsontwikkeltrajecten advies gegeven en in 306 van deze gevallen hebben de NMF's lokale en regionale organisaties vertegenwoordigd. In 53% van de gevallen is het advies voor een substantieel deel overgenomen in de beleidsvorming. De federaties in Noord-Brabant en Utrecht geven in vergelijking vaker advies dan de overige federaties. Van de 181 ingediende zienswijzen is in 53% een substantieel deel overgenomen.

Bijdrage van de NMF's aan beleidsuitvoering

In de fase na de beleidsvorming spelen de NMF's ook een belangrijke rol: de NMF's brengen stakeholders als beleidsmakers, bedrijven, organisaties en burgers bij elkaar om plannen en projecten gericht op beleidsuitvoering concreet vorm te geven. In totaal zijn er 145 concrete plannen voor de (versnelde) uitvoering van beleid opgesteld. Dit gebeurde binnen verschillende thema's (zie figuur hieronder).

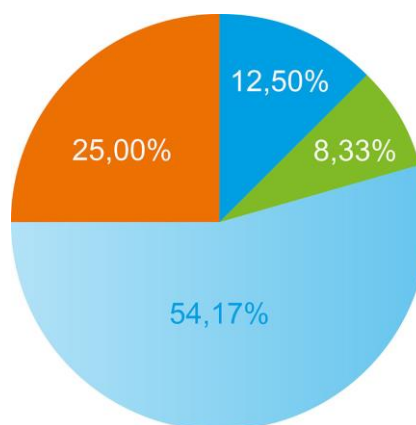

- Natuur
- Gebiedsontwikkeling/Ruimte
- Energie (duurzame energie en besparing)
- Circulaire economie
- Overige

De NMF's geven aan dat 62% (90 plannen) van deze concrete plannen ook succesvol zijn uitgevoerd in de afgelopen 4 jaar. Hiermee dragen de NMF's, samen met andere partijen, significant bij aan het versnellen van beleidsimplementatie en uitvoering. Daarnaast spelen de federaties een belangrijke – aanjagende - rol bij de uitvoering van beleid. Door stakeholders bijeen te brengen om concrete plannen te maken voor de uitvoering van beleid dragen de NMF's bij aan de versnelling van beleidsimplementatie. Door deze activiteiten hebben de NMF's invloed op de beleidsontwikkeling en uitvoering op lokaal en provinciaal niveau.

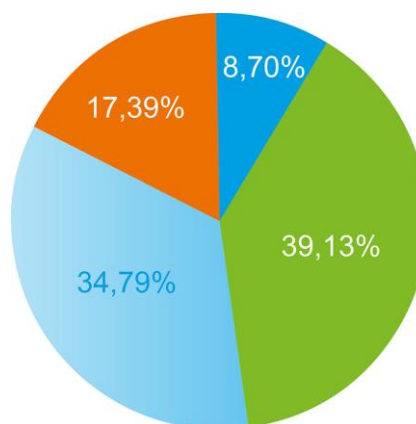
De respondent geven aan dat ze de rol van het ontwikkelen van uitvoeringsplannen voor beleid goed herkennen: ruim 54% is het hier (helemaal) mee eens. Bijna 35% van de respondenten geeft aan dat door de federaties projecten sneller tot uitvoering zijn gekomen. Opvallend hierbij is het hoge aantal respondenten die hier 'neutraal' in staat; bijna 40%.

Het ontwikkelen van uitvoeringsplannen van duurzaam beleid.

- (helemaal) mee eens
- Neutraal
- (helemaal) niet mee eens
- N.v.t.

Het sneller tot uitvoering komen van projecten.

- (helemaal) mee eens
- Neutraal
- (helemaal) niet mee eens
- N.v.t.

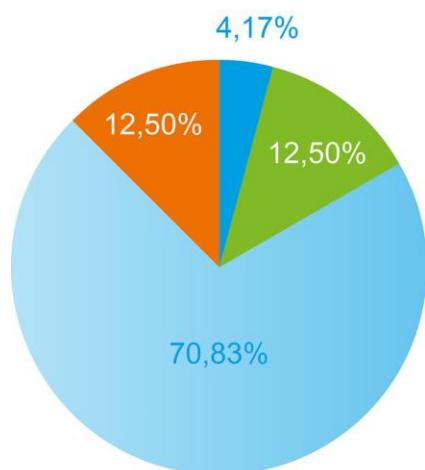
5.4 Directe bijdrage aan duurzame samenleving

Naast het verbinden en versterken van derden leveren de NMF's een directe bijdrage aan een duurzame samenleving door eigen projecten en initiatieven. Hiermee werken zij aan het vergroten van het draagvlak voor en/of de kennis over natuur, milieu of duurzaamheid.

Stakeholders geven aan dat de federaties met hun activiteiten bijdragen aan het vergroten van draagvlak en/of kennis voor natuur/milieu/ duurzaamheid.

Bijna 71% is het hier (helemaal) mee eens.

Het vergroten van het draagvlak en/of kennis voor natuur/milieu/duurzaamheid.

- (helemaal) mee eens
- Neutraal
- (helemaal) niet mee eens
- N.v.t.

De federaties waren in 2016 bij 124 projecten de initiatiefnemer en aanjager (ook bij de uitvoering) en bij 174 projecten hadden de federaties een belangrijke rol (ook in de uitvoering).

Voorbeeld van deze rol:

De publiekscampagne woonwaarde omhoog, energierekening omlaag van de Natuur en Milieufederatie Flevoland. Hierin hebben 500 woningeigenaar labelsprongen gemaakt en is 1 gehele renovatie make-over uitgevoerd. 5000 mensen zijn direct bereikt met deze campagne.

Stichting De Natuur en Milieufederaties

Hengeveldstraat 29

3572 KH Utrecht

info@natuurenmilieufederaties.nl

www.natuurenmilieufederaties.nl